

Juan Gabriel Vásquez

Reputace

Nakladatelství Paseka

PŘELOŽILA ANEŽKA CHARVÁTOVÁ

Vychází s podporou
Ministerstva kultury České republiky

LAS REPUTACIONES

Copyright © 2013 by Juan Gabriel Vásquez

Translation © Anežka Charvátová, 2017

ISBN 978-80-7432-820-6

Justinu Websterovi a Assumptě Auysové

Stejné nosy tudíž nedělají lidi stejnými.
Rodolphe Töpffer, *Esej o fyziognomii*

I

Mallarino seděl naproti Santanderovu parku, dával si čistit boty, čekal na začátek slavnostního aktu a najednou se mu zazdalo, že zahlédl mrtvého karikaturistu. Levou nohu měl zasunutou v obrysu podrážky na dřevěné bedýnce, bedry se opíral o polštářek za zády, aby ho nezlobila stará kýla, nechával plynout čas a pročetl si místní plátky, jejichž levný papír špinil prsty a velké rudé titulky upoutávaly na krvavé zločiny, postelové aférky a mimozemšťany, co kradou v jižních čtvrtích děti. Četba senzacechtivého tisku je provinilé potěšení: člověk si je dopřává, jen když ho přitom nikdo nevidí. Právě na tohle Mallarino myslel – na hodiny ztracené touto perverzní zábavou pod slunečníky nesmělých barev – ve chvíli, kdy zvedl hlavu, odtrhl zrak od písmenek jako člověk usilující něco si lépe vybavit a při pohledu na vysoké budovy, věčně šedivou oblohu, na stromy, které od nepaměti rozrušují asfalt, měl pocit, že to všechno vidí poprvé. A tehdy se to stalo.

Byl to zlomek vteřiny: postava v tmavém obleku s pomuchlanou kravatou a v klobouku s širokou krepou přešla Sedmou ulici, zahrnula za roh kostela sv. Františka a navždy zmizela. Jak se Mallarino snažil neztratit ji z očí, naklonil se a sundal nohu z bedýnky přesně v okamžiku, kdy chtěl čistič přiložit nakrémovaný hadřík na kožený střevec, takže se mu na ponožce objevila oblá skvrna od krému: černé oko hledící na něho zdola ho obviňovalo stejně jako přivřené čističovy oči. Mallarino dosud viděl muže jen shora – ramena v modré pracovní bundě, posetá čerstvými lupy, prořídle temeno s postupující pleší – a teď se setkal s nosem zbrázděným žilkami, malýma odstáhlýma ušima, knírem šedobílým jako holubí trus. „Promiňte,“ omluvil se Mallarino, „měl jsem pocit, že jsem zahlédl známého.“ Muž se vrátil k práci a jistými pohyby nanášel krém na nártový svršek boty. „Poslyšte,“ dodal Mallarino, „můžu se vás na něco zeptat?“

„Jen do toho.“

„Slyšel jste někdy o Ricardu Rendónovi?“

Zdola k němu dolehlo ticho: jeden úder srdce, druhý.

„Nic mi to neříká, pane,“ odpověděl muž. „Jestli chcete, zeptám se potom kolegů.“

Kolegů. Pár si jich už začínalo balit fidlátka. Skládali židle, urovnávali hadříky a utěrky, uklízeli roztřepené kartáče z prasečích štětín a otlučené krabičky s krémem na boty do dřevěných

bedýnek a vzduchem se na pozadí podvečerního dopravního ruchu neslo klapání poklopů a cvakání silou přirážených plechových víček. Bylo za deset minut pět: odkdy mají čističi v centru pevnou pracovní dobu? Mallarino je kdysi rád kreslival, hlavně v počátcích, kdy přijít do centra, chvíli se procházet a dát si vyčistit boty byl jeho způsob, jak přiložit prst na tep pulzujícího velkoměsta, jak se cítit přímým svědkem vlastních námětů. To všechno se změnilo: změnili se čističi, změnil se Mallarino. Už do města téměř nechodil, zvykl si sledovat svět jen na obrazovce a stránkách novin, nechával život, aby za ním přišel sám, místo aby jej pronásledoval do nejskrytějších koutů, jako by pochopil, že už je na to dost zasloužilý a že teď po tolika letech si musí život hledat jeho. Čističi bot si nyní nepřivlastňovali pracovní místo – ty dva metry čtvereční veřejného prostoru – džentlmenskou dohodou, ale z titulu členství v odborech: platili měsíční členské poplatky a vlastnili tuhou plastovou průkazku, kterou se oháněli při každé příležitosti. Ano, město už bylo jiné. Ale Mallarino vnímal změny a nezaplavoval ho stesk, nýbrž se ho zmocňovala touha zastavit postupující chaos, jako by tím mohl zastavit i vlastní vnitřní entropii, pomalé rezivění orgánů, erozi vlastní paměti, odrážející se v podemleté paměti města: například v tom, že už nikdo neví, kdo byl Ricardo Rendón, jenž právě prošel kolem, třebaže je již devětasedmdesát let po smrti. Největšího karikaturistu kolumbijských

dějin, stejně jako tolik jiných postav, spolkle bez-
zedně hladové zapomnění. *I na mne jednoho dne
zapomenou*, pomyslel si Mallarino. Sundal nohu
z bedýnky a položil na ni druhou, zatřepal novi-
nami, aby se pomačkaná stránka správně narov-
nala (stačí šikovně cuknout zápěstím), a přitom
si myslel: *Ano, na mne také zapomenou*. Pomys-
lel si: *ale to bude ještě pěknou chvíli trvat*. Vtom
uslyšel sám sebe, jak se ptá:

„A o Javieru Mallarinovi?“

Čističi chvilku trvalo, než si uvědomil, že
otázka patřila jemu. „Říkal jste něco?“

„Ptal jsem se na Javiera Mallarina. Víte, kdo
to je?“

„Jo, ten, co kreslí vtipy do novin,“ odpověděl
muž. „Ale ten už sem nechodí. Měl prý Bogoty plné
zuby, slyšel jsem. Odstěhoval se, už nějaký čásek
žije na horách.“

Takže tohle si lidé ještě pamatují. Není divu:
odstěhoval se na začátku osmdesátých let, kdy
se ještě nerozmohl terorismus a lidé neměli to-
lik důvodů odcházet z hlavního města, proto se
o tom všude hodně psalo. Mallarino čekal, že čis-
tič ještě něco dodá, na něco se zeptá nebo pře-
kvapeně vykřikne, a mezitím se díval na pleš na
čističově temeni, na to zdevastované území zbráz-
děné ojedinělými vlasy a poseté tmavými skvrn-
kami, prozrazujícími hodiny strávené na slunci:
možná zárodky budoucí rakoviny, místa, v nichž
začínal vyhasínat život. Muž však už nic nedodal.

Nepoznal ho. Za pár minut se Mallarinovi mělo dostat definitivního posvěcení, po čtyřiceti letech obcování s řemeslem měl dosáhnout vyvrcholení, a stále ještě ho nepřestávalo překvapovat, že ho lidé nepoznávají. Jeho politické karikatury z něho udělaly to, čím byl počátkem třicátých let Rendón: pro polovinu země se stal morální autoritou, pro druhou polovinu veřejným nepřitelem číslo jedna a pro všechny člověkem, jenž dokáže způsobit odvolání zákona, zvrátit rozhodnutí soudu, přivodit pád starosty nebo vážně ohrozit stabilitu ministerstva, a to všechno jedinou zbraní – papírem a tuší. A přitom na ulici nebyl nikým a *mohl zůstat nikým i nadále*, neboť u karikatur, na rozdíl od současných názorových článků, nikdy není autora fotografie: na běžné čtenáře to působí, jako by karikatury vznikaly samy, bez původce, jako liják, jako nehoda.

Ten, co kreslí vtipy do novin. Ano, to byl Mallarino. *Rádobyvtipálek*: tak ho jednou v rubrice *Dopisy čtenářů* nazval jeden politik uražený ve své ješitnosti. Jeho věčně unavené oči teď zaznamenávaly lidi v historickém centru: prodavač losů opřený o kamennou zeď, student, který cestou vyhlíží autobus na severní předměstí, dvojice stojící uprostřed chodníku, muž a žena, oba úředníci, oba v tmavě modrém saku s bílou košilí, držící se za ruce, ale nedívající se na sebe. Ti všichni by na jeho jméno nějak zareagovali – obdivně nebo odmítavě, ale určitě ne lhostejně –, avšak

žádný z nich by ho nepoznal podle obličeje. Kdyby Mallarino spáchal nějaký zločin, nikdo by ho ne-
uměl označit v řadě obvyklých podezřelých: ano, jsem si jistý, je to číslo pět, ten vousatý, hubený, plešatý. Mallarino pro ně neměl žádná zvláštní
poznávací znamení a nemnozí čtenáři, kteří ho za ta léta poznali osobně, obvykle překvapeně ko-
mentovali: nepředstavoval jsem si, že jste plešatý, hubený, vousatý. Jeho pleš patřila k těm nenápad-
ným, nepřitahovala k sobě pozornost; stávalo se mu, když se znovu setkal s někým, kdo ho viděl
jen jednou, že slýchal stejně udivenou otázku: „Vždycky jste vypadal takhle?“ Nebo také: „To je ale
zvláštní. Nevšiml jsem si, když jsme se seznámili.“ Možná za to mohl jeho výraz, přitahující pozor-
nost lidí, stejně jako černé díry přitahují a pohlcují světlo: oči s pokleslými víčky hledící s věčným
smutkem přes brýle, vousy zakrývající obličej jako šátek desperáta. Ty vousy kdysi bývaly černé; nyní
byly sice stále ještě husté, ale zešedivěly: víc pod bradou a u kotlet, méně na tvářích. Na tom nezá-
leželo: hlavně že ho stále zakrývaly. A Mallarino byl dál k nepoznání, anonymní bytost v přelidně-
ných ulicích. Ta anonymita ho dětinsky těšila (dítě schovávající se v zakázaných pokojích) a uklidňo-
vala Magdalenu, jeho manželku v dávných časech. „V téhle zemi lidi zabíjejí kvůli malichernějším
příčinám,“ říkala mu, když ve své karikatuře ze-
směšnil nějakého generála nebo narkobaronu. „Radši ať nikdo neví, kdo jsi a jak vypadáš. Radši

ať nemusím umírat strachy, když jdeš pro mléko a dlouho se nevracíš.“

Pročesal pohledem svět Santanderova parku za soumraku. Stačila mu chvílička, a hned našel tři lidi čtoucí noviny, jeho noviny, a pomyslel si, že všichni tři brzy spočinou očima, pokud se tak už nestalo, na jeho jméně vyvedeném tiskacími písmeny a pak na jeho podpisu, té zprvu pěkně vykreslené iniciále postupně přecházející v chaotickou zmeť obloučků, která v rohu obrázku mizela do ztracena jako smutná brázda za padajícím letadlem. Všichni věděli, které místo v deníku je vyhrazeno jeho vtípům: přesně uprostřed první názorové stránky, na legendárním místě, které všichni Kolumbijci vždy hned nalistují, aby se utvrdili v nenávisti či naopak v lásce ke svým veřejným činitelům; ta stránka byla jako velká kolektivní pohovka dlouhodobě nemocné země. Komu na ni padly oči, nejprve uviděl jeho karikaturu. Černý rámeček, tenké tahy pera, pod obrázkem jednořádkový text nebo krátký dialog: výjev, který každodenně vznikl u jeho pracovního stolu a posléze byl vychvalován, obdivován, komentován, chybně interpretován či odmítán ve sloupcu v témž nebo jiném deníku, v rozhořčeném dopise rozzlobeného čtenáře, v ranní debatě nějaké rozhlasové stanice. Ano, měl děsivou moc. Jeden čas po ní Mallarino toužil víc než po čemkoli jiném na světě; těžce pracoval, aby ji získal; vychutnával si ji a svědomitě ji vytěžoval. A nyní v jeho

pětašedesáti letech táž politická třída, kterou ze svého zákupu tak osočoval a pronásledoval a jíž tolik pohrdal, kterou tolikrát a tak nelítostně zesměšnil bez ohledů na jakékoli přátelské nebo příbuzenské svazky (a stálo ho to dosti přátel, ba i pár příbuzných), táž politická třída se rozhodla uvést do pohybu ohromnou kolumbijskou pochlebovací mašinerii a udělit mu vyznamenání, které má poprvé a možná naposledy v dějinách dostat karikaturista. „To se už nikdy nebude opakovat,“ řekl mu Rodrigo Valencia, ředitel novin v posledních třech desetiletích, když mu jako hbitý posel zavolaal, aby mu začerstva pověděl o oficiální návštěvě, o právě vyslechnutých pochvalných ódách a o úmyslu, s nímž se mu organizátoři svěřili. „Nebude se to opakovat a byla by hloupost snažit se z toho vyvlíknout.“

„A kdo tvrdí, že se z toho chci vyvlíknout?“ řekl tenkrát Mallarino.

„Nikdo,“ opáčil Valencia. „Nebo tedy já. Protože vás znám, Javiere. A oni po pravdě řečeno také. Jinak by se nepřišli zeptat nejdřív mne.“

„Aha, chápu. Jste vyjednávač. Máte mě přesvědčit.“

„Víceméně ano,“ souhlasil Valencia. Měl hluboký hrdelní hlas, jakým se přirozeně poroučí nebo jakým se bez odmlouvání poslouchá. Věděl to, byl zvyklý volit slova, která se k tomu hlasu nejlépe hodila. „Chtějí to uspořádat v Teatro Colón, Javiere, jen si představte. Něco takového si nesmíte

nechat ujít, nebuďte hlupák. Abyste mi rozuměl, nejde o vás, na vás mi houby záleží. Udělejte to kvůli novinám.“

Mallarino podrážděně zafuněl. „Nechte mě si to rozmyslet,“ řekl.

„Kvůli novinám,“ opakoval Valencia.

„Zavolejte mi zítra a promluvíme si o tom,“ řekl Mallarino. A pokračoval: „Bylo by to dole ve foyer?“

„Ne, Javiere, vždyť to říkám. Pořádá se to na hlavní scéně.“

„Na hlavní scéně,“ opakoval Mallarino.

„Vždyť to říkám, člověče. Je to vážná záležitost.“

Později mu to potvrdili – Teatro Colón, hlavní scéna, vážná záležitost – a to místo se mu zdálo trochu nepatřičné: tady pod nástěnnou malbou šesti múz, za oponou, v přízračném prostoru, který sdíleli Ruy Blas, Romeo, Othello či Julie, na stejném jevišti, na němž od dětství vídal ztvárněných tolik nádherných uměleckých děl, mima Marcela Marceaua i Calderónův *Život je sen*, má teď ztvárnit svůj vlastní výtvor: sebe jako vyvoleného syna, čestného občana, slavného krajana s velkými klopami, na něž lze navěsit libovolný počet medailí. Proto odmítl vůz, který mu chtělo poskytnout ministerstvo: černý opancéřovaný mercedes s kouřovými skly, jak mu rozechvělým hlasem v telefonu popsala nějaká sekretářka, ho měl vyvednout před jeho domem v horách a posléze ho vyložit na úpatí kamenného schodiště do divadla

přímo pod kovovou stříškou, jako když dívka přichází na bál, kde má poznat svého prince. Ne, Mallarino dnes přijel do centra za volantem svého starého landroveru a nechal ho na parkovišti na rohu Páté a Devatenácté: chtěl se na svou apotheózu dostavit pěšky, přijít jako kterýkoli obyčejný člověk, znenadání se objevit na nároží a cítit, jak pouhou svou přítomností rozechvívá vzduch, probouzí řeč, vyvolává otáčení hlav; tímto jedinečným gestem, které neztratilo ani špetku staré nezávislosti, chtěl ohlásit: stále mám dost autority, abych vás stavěl na pranýř, a to nezměníte ani mocí, ani poctami, ani opancěrovanými mercedesy s kourčnými skly. Jak teď Mallarino seděl na židli čističe bot a kartáč mu tancoval po střevíčkách (tak rychle, že se z něj stávala tlustá černá šmouha, stejně jako u větráku mizejí lopatky a mění se v bílá kola), přistihl se, že si v duchu formuluje otázku, která v jeho mysli před příjezdem do centra nebyla: co by na jeho místě udělal Rendón? Kdyby se Rendónovi přihodilo totéž co Mallarinovi, co by udělal? Přijal by vyznamenání se zadostiučiněním, rezignovaně, nebo cynicky? Odmítl by? Ale vždyť Rendón svým způsobem odmítl: 28. října roku 1931 vešel do koloniálu La Gran Vía, poručil si pivo, nakreslil obrázek a střelil se do spánku. Bylo mu devětasedmdesát a nikdo neuměl vysvětlit, proč to udělal.

„Dělá to tři tisíce pět set, pane,“ řekl čistič. „Máte pěkně velké nohy, to vám teda povím.“